մատչելի լինում։ Երկրորդ՝ դահլիճը մի և նոյն ժամանակ և դասարան և թատրոն լինելով, շատ անգամ ներկայացման հետևեալ առաւօտեան, մինչ կարգի բերելը, դասերի ժամանակն անցնում է և կամ թէ այդ առիթը չը տալու համար, պէտք է միշտ տօն կամ արձակուրդ օրերին թողնել ներկայացումն և սրանից էլ շատ անյարմարութիւններ են ծագում։ Երրորդ՝ բացի այն որ դահլիճը և բեմը շատ փոքր են, գործողութեանց միջանկեալներում ժողովուրդը ստիպված է լինում տեղից չը շարժվելու, որովհետև ոչ ընդարձակ միջանցք և ոչ ծխելու կամ հանգստանալու սենեակներ ունի թատրոնը, ուստի ժողովրդի առողջութեան մեծ վնաս է լինում այդ անյարմարութիւններից, ներսը մնացողը վատ օդից է խեղդվում, դուրս եկողը ցրտից է վնասվում։—

Այս բոլոր հանգամանքները 'ի նկատի ունենալով, կը ցանկայի որ Երևանայ ազգային բոլոր դպրոցները միանալով, քաղաքի մի յարմարաւոր տեղում շինէին մի յարմարաւոր թատրոն, որի շինութիւնը, արդի թատրոնից երկու անգամ մեծ լինելով, կարժենար 7000—8000 ր., բայց տարեկան մօտ 5000 ր. օգուտ կը բերէր, որով կարելի կը լինէր տեղական երիտասարդներից մի մշտական խումբ կազմել և պահել և մի և նոյն ժամանակ մնացած արդիւնքից բոլոր տեղական ազգային դպրոցներին համահաւասար բաժին հանել։—

Համոզված եմ որ եթէ այդ օգտաւէտ գործին ազգային դպրոցների հոգաբարձուները միտք չը դարձնեն, մասնաւոր մարդիկ կը ձեռնարկեն, որովհետև Երևանում ոչ մի անշարժ կալուածք 10%-ից աւելի արդիւնք չէ բերում, այն ինչ թատրոնը 30—60 և 70% ևս կարող է բերել։—

Խօսքս չը վերջացրած պարտք եմ համարում ինձ յայտնել, որ Սահականուշեան օր. դպրոցի օգտին երկու անգամ ներկայացրած խաղից հաւաքվել է 720 ր. 90 կպ., որից թատրոնի և այլ ծախքերի մասին 159 ռուբ. 90 կ. դուրս գնացած լինելով, մնում է զուտ արդիւնք 550 ռուբ. 91 կ. որից 500 ռուբլին հասել է յիշեալ դպրոցի հոգաբարձութեան, մնացածը դեռ ևս ապառիկ է։—

Իբրև մի մասնաւոր մարդ յայտնում եմ իմ շնորհակալիքը թէ Սահականուշեան և թէ Գայ. դպրոցների օգտին խաղացող անձերին, որք չեն խնայում իրանց ժամանակը և հանգստութիւնը ազգային հիմնարկութեանց օգտին։

Սեկոնի

ՆԱՄԱԿ ՄՈՍԿՎԱՅԻՑ

5 մարտի

Ուսանողական վերջին բաւական անյաջող ներկայացումը առիթ տուեց չարերին սրտմտելու, մի քանիսին անմիտ կերպով ուրախանալու, նոյն իսկ հասարակութեան մի մասին անբաւական մնալու։ Անկարելի է ծածկել ճշմարտութիւնը՝—պիէսան անյարմար էր, խաղացողները բացի մէկից վատ էին,—նոյն իսկ այս տողերը գրողը չափազանց սառը և ծիծաղելի էր իր դերում։ Բայց ով որ գործին ծանօթ է, ով որ տեղեակ է այն անբաղդ հանգամանքներին, որոնցով շրջապատած էր այս անգամ մեր թատրոնական գործը, նա մի մեղադրական խօսք անգամ չի ասի ուսանողներին։ Միթէ կարելի է կարծել, որ եթէ մի որ և իցէ հնար լինէր ուրիշ պիէսա տալու, մենք այնքան անհեռատես կը լինէինք, որ «Արշակ Բ-ի» պէս ցնդաբանութիւնով հիւրասիրէինք մեզ միշտ համակրող Մոսկվայի հայ հասարակութիւնը։ Մենք միշտ ընդդէմ ենք եղել չոր ու անմիտ ողբերգութիւններին և կը մնանք նրա անհաշտ թշնամիները։ Հոկտեմբերից սկսած մինչև յունվար մենք ամենայն աշխատութիւն գործ էինք դնում պատրաստելու Սունդուկեանցի գրուածներից մէկը, հեռագրով ուրիշ կոմեդիաներ էինք պահանջում Թիֆլիսից, բայց ամեն մի քայլափոխում հանդիպում էինք անփախչելի արգելքների։ Առաջ քան մեղադրել, առաջ քան անբաւականութիւն ցոյց տալ հարկաւոր է աչքի առաջ առնել մեր ուսանողական կեանքի մի քանի ընտանեկան հանգամանքները, որոնք բացել հասարակութեան առաջ թոյլ չէ տալիս մեր խոհեմութիւնը։ Բաւական է միայն ասել որ մենք ստիպված էինք տալ անպատճառ այնպիսի պիէսա, ինչ տեղ կանացի դեր չը կայ։ «Արշակ Բ-ը» այդ անհամ գրուածներից մէկն է։ Մենք ստիպված էինք այդ պիէսայով ձանձրացնել հասարակութիւնը, որովհետև մեր բարոյական պարտականութիւնն էր մտածել մեր այն չքաւոր ընկերների վրա, որոնց ապրուստի մեծ մասը լրացնում է թատրոնական ներկայացումը։ Եթէ թատրոնը մեր կամքերից կախված լինէր, մենք ի հարկէ լաւ կը համարէինք ոչինչ չը տալ, քանց թէ մի գարշելի բան. բայց թատրոնական ներկայացումը մեզ համար անհրաժեշտ պահանջ է դարձել։ Մենք հաստատ հաւատացած ենք որ անբաւականութիւն կարող էր յայտնել հասարակութեան այն չնչին մասը, որի մէջ կեդրոնացած է միայն խօսում, որ անպատճառ պահանջում է իր տուած փողի համեմատ բաւականութիւն ստանալ, որ ոչ թէ ուղիղ սրտով է զոհում ուսանողութեանը, այլ շպրտելով «սեղանի էօ մի քանի ռուբլի որպէս ողորմութիւն»։ Իսկ հասարակութեան մեծ մասը, այն ազնիւ հօրուստ պարոնները, որոնք առատ ձեռքով ամենայն տարի նուիրում են ուսանողութեանը յայտնի գումարներ, իրանց երբէք այնքան չեն ցածացնի, որ անբաւականութիւն ցոյց տան մի անյաջող ներկայացման մասին։ Նրանք զոհում են ոչ թէ թատրոնական ներկայացումն տեսնելու համար, այլ աղքատ ուսանողներին օգնութեան ձեռք հասցնելու համար։ Մենք հաստատ հաւատացած ենք որ Մոսկվայի պատուելի հայ հասարակութեան մեծամասնութիւնը առանց ուշադրութիւն դարձնելու վայր ի վերոյ խօսքերի վրա, կը շարունակի մեզ համակրել, և մենք կաշխատենք արժանաւոր կերպով գնահատելու նրա համակրութիւնը։

Ս. Գաղեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ստացանք պ. Սամսոն Ապրէսեանցից 50 կոպէկ յօգուտ Վանի սովատանջների։

—

ԹԻՖԼԻՍ։ Ներսիսեան հայոց ազգային-հոգևոր դպրոցի հոգաբարձութիւնը կարգադրել է կատարել հոգեհանգիստ ապրիլ ամսի 7-ին, Աւետեաց տօնին, Աւետիք փիրալեանցի գերեզմանի վրա, Ս. Նշան եկեղեցու գաւթում, պատարագից յետոյ։ Հանգուցեալը նուիրել է Ներսիսեան դպրոցին մի արդիւնաւոր կալուածք։

—

Զարմանալի է ինչպէս անհամբեր են հայերը։ Օրինակ Երևանից նամակ ենք ստանում, թէ ինչի չեն տպվում Վանի սովելոց համար երևանցիների նուիրատուութիւնների ցուցակները։ Մենք կրկնում ենք. փողերը ստանալուն պէս, իսկոյն ուղարկում ենք, բայց նուիրատուների ցուցակները այնքան շատ են և այնքան մեծ են, որ մի անգամից բոլորն էլ չենք կարող տպել։ Հաւատացնում ենք որ ոչ մի ցուցակ չի կորչի, միայն թէ համբերութիւն ունենան։ Աշխարհիս ամեն ծայրերից նամակներ ենք ստանում, միթէ երևանցիները կարծում են որ նրանք են միայն նուիրատուութիւններ անում։ Քիչ համբերութիւն ունենան, և կը տեսնեն, որ բոլորի նամակներն էլ կը տպվեն։ Այժմ Երևանի նուիրատուների ցուցակները արդէն տպվել են, բայց երևանցիները դեռ չը սպասած որ համարները հրատարակվեն, անհանգիստ են լինում և վրա վրա նամակներ են գրում, կարծելով որ փողերը կորան։

—

ՀԻՆ-ՆԱԽԻՋԵՎԱՆԻՑ մեզ գրում են. «փետրվարի վերջերում քաղաքումս լուր տարածվեցաւ, որ տեղիս յաջորդ Գրիգորիս վարդապետ Տէր-Ստեփանեանց Սինօդի տնօրինութեամբ փոխադրված է այստեղից ուրիշ տեղ։ Այս լուրը լսելով, Հին-Նախիջևանի հասարակութիւնը շատ ուրախացաւ, յոյս ունելով, որ յաջորդ-հայրը այստեղից գնալով, իր հետ կը տանի հասարակութեան մէջ ցանած երկպառակութեան սերմերը»։

—

Եկող տարի յունվարի 1-ին պէտք է հրատարակվի Փարիզում Կովկասի վրա մի գիրք ֆրանսերէն լեզուով «Le Caucase» վերնագրով։ Գրքի գինը կը լինի 10 ռուբլի։ Վաղօրօք կարելի է գրվել գրքին «Կենտրոնական գրավաճառանոցում» և Բէրէնշտամի մագազինում, Թիֆլիսում։ Գիրքը կը պարունակի Կովկասի նկարագրութիւնը պատմական, աշխարհագրական, ուսումնական և վիճակագրական կողմից։ Նոյնպէս նրա մէջ ամփոփված կը լինեն վարչական և արդիւնագործական տեղեկութիւններ։

—

Մարտի 29-ին ԹԻՖԼԻՍԻ ժողովարանում պ. Գէորգի Ծէրէթէլի կարդաց մի հրապարակական դասախօսութիւն վրացերէն լեզուով «Վրաստանի հին պատմութեան մասին»։ Բաւական շատ ժողովուրդ հաւաքվեցաւ ժողովարանի դահլիճում և ըսողները ծափահարութիւններով վարձատրեցին դասախօսին։ Դասախօսութիւնը բարեգործական նպատակով կարդացվեցաւ.

—

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ հրատարակվող «Պսակ» շաբաթաթերթը հաղորդում է հետևեալը։ «Նորերումս Երևանի Կողէր անուանված գերեզմանոցում գտնվել է մի կնոջ մարմին։ Տեսնողները պատմում են, որ մարմինը կրծքից ներքև կտաւով պատատված է եղել, իսկ նորանից վերև բոլորովին բաց, դէմքի կաշին քերթած, մազերը կտրատված էին։ Թիկունքի կողմում երևալիս է եղել գնդակի տեղ. կրունկները վիրաւորված էին։ Արդէն քննութիւն է սկսվել և երևի շուտով կը յայտնվի այդ կնոջ ով և ինչի համար սպանված լինելը»։

—

Կիրակի օր, մարտի 30-ին, ժամը 5-ին երեկոյեան, դարձեալ հրդեհ յայտնվեցաւ ԹԻՖԼԻՍԻ Երևանեան հրապարակի վրա գտնվող Զուբալովի տանը։ Հրդեհը շուտ հանգցրին։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԳԼԻԱ

Լրագիրներից տեղեկանում ենք, որ լորդ Բիկոնսֆիլդ պարլամենտը արձակելուց առաջ զանազան լուրեր էր տարածում, որպէս գի ընտրութիւնների ժամանակ պահպանողական կուսակցութիւնը յաղթող հանդիսանայ։ Ի միջի այլոց նա տարածեց այն լուրը, իբր թէ Գերմանիան, Աւստրո-Ունգարիան և Անգլիան մտադիր են դաշնակցութիւն կապել եւրոպական խաղաղութիւնը պահպանելու համար և որ այդ դաշնակցութիւնը կարող է կայանալ միայն այն դէպքում, եթէ Անգլիան պահպանողական մինիստրութենից կը կառավարվի։ Մարտի 15-ի պարլամենտի նիստի ժամանակ լորդ Բիկոնսֆիլդ մի ճառ կարդաց, որի մէջ ակնարկեց, թէ եւրոպական անհամաձայնութիւններ են սպասվում, որոնց վերջացնելու համար հարկաւոր է, որ Անգլիան խառնվի գործի մէջ։

Անգլիական «Times» լրագիրը, քննելով այդ ճառը, պախարակում է մինիստրի մութ ակնարկութիւնները և բացարձակ յայտնում է, որ եւրոպական խաղաղութեանը վտանգ չէ սպառնում։

Վերջին տաս տարիների անցքերը, բացի մէկից, միջազգային կռիւների տեղիք չեն տալիս, գրում է «Times» լրագիրը։ Այդ մէկ բացառութիւնը ֆրանս-գերմանական պատերազմն է, որ ֆրանսիական ժողովրդի մէջ այնպիսի յիշատակներ և զգացմունքներ է թողել, որոնց անհետացնելը գրեթէ անկարելի է։ Մինչև այժմ անբաւականութեան համար պատահած առիթները ոչնչացրած են գերմանական և մանաւանդ ֆրանսիական պետական մարդկերանց խոհեմութեան շնորհիւ։

Բացի այդ միակ սև կէտը Եւրոպայի քաղաքական հօրիզոնի վրա, չէ երևում մէկ ուրիշը, որ սպառնել տար քաղաքական ապագայ փոթորիկներ։ Ազգայնութեան սկզբունքը աջողութիւն ունեցաւ ամեն տեղ, ուր նա իրաւունք ունէր յաղթող հանդիսանալու. իտալական և գերմանական ժողովուրդները միացած են, Արևելքում ապրող սլաւեան ազգերը ձեռք բերին անկախութիւն։ Ուրեմն եւրոպական պատերազմ սկսելու համար ոչ մի խելացի առիթ չը կայ։ Այդպիսի մի պատերազմ կարող է սկսվել կամ նուաճումների նպատակով կամ վրէժխնդրութեան զգացմունքից դրդված։

Արևելքում, ճշմարիտ է, Բեռլինի դաշնագրով ստեղծած գործերի դրութիւնը դեռ չէ ամրացել, բայց ոչ մի պետութիւն շահ չունի այդ դրութեան փոփոխութենից։ Մինչև անգամ Ռուսաստանը ներկայ հանգամանքներում այդ փոփոխութիւնը չէ ցանկանում։

Ինչ կը վերաբերի Անգլիային, նրա խառնվելը եւրոպական գործերի մէջ կարելի է երկու պատճառներով արդարացնել. առաջինը պէտք է պաշտպանել Բելգիայի անկախութիւնը և երկրորդ՝ պէտք է Կ. Պոլիսը սուլթանի իշխանութեան տակ թողնել։ Բելգիայի անկախութիւնը պահպանելու համար 1870 թուականին պարլամենտի օգնութեամբ աշխատեց Գլադստօնի մինիստրութիւնը, իսկ Կ. Պոլսի հարցը անդառնալի կերպով Անգլիայի հաւանութեամբ վճռեց Բիկոնսֆիլդի մինիստրութիւնը։ Բացի այդ երկու կէտերից Անգլիան առիթ չունի եւրոպական գործերի մէջ խառնվելու համար։

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆ

Լրագիրների մէջ հետևեալ տեղեկութիւններ ենք կարդում Աֆղանիստանի մասին։

Աֆղանիստանից եկած վերջին լուրերից երևում է, որ տեղացիների և անգլիացիների մէջ շուտով պատերազմական գործողութիւնները նորից կը սկսվեն։ Պատերազմական պատրաստութիւնները տեսնված են։ Լեռնային անցքերը փակող ձիւնը հալվել է, ջրերը անցել են. այժմ պատերազմ սկսելու համար ամենայարմար ժամանակն է։

Ամենից առաջ շարժվեցին Մահմէդ-Ջանի զօրքերը, որոնց նա ձմեռվայ ընթացքում հաւաքել էր։ Նոքա ուղևորվում են Կաբուլ, ի նկատի ունենալով, որ Թուրքեստանի և հիւսիսային միւս նահանգներում գտնված աֆղանցի զօրքերը միաժամանակ կը յարձակվեն Կաբուլի վրա։ Մահմէդ-Ջանի ձեռքի տակ գտնված ոյժերը բաւական չեն մտադրված պատերազմի համար։ Անցեալ դեկտեմբերին Կաբուլը շրջապատված էր աֆղանիստանցի զօրքերի աւելի մեծ ոյժերով, բայց անգլիացիները այնու ամենայնիւ կարողացան նրանց յետ մղել։ Նոյնը և այժմ կը պատահի, մանաւանդ եթէ շուտ հասնեն Բօմբէյից անգլիական մի քանի զօրաբաժիններ, որոնց գեներալ Ստիւարտ սպասում է։ Այս դէպքում գեներալ Ստիւարտ կարող է յարձակվել Մահմէդ-Ջանի վրա։

Այս հանգամանքը երևի յայտնի է աֆղանական զօրքերի առաջնորդին, բայց նա յոյս ունի, որ օգնութիւն կը ստանայ հիւսիսից և արևմուտքից։ Հաստատ աղբիւրներից յայտնի է, որ Մահմէդ-Ջանը յարաբերութիւններ էր հաստատել Աբդուրախման-խանի հետ, այն ժամանակից, երբ այս վերջինը հասել էր Աֆղանիստան։ Մահմէդ-Ջանը բանակցում էր նոյնպէս Հերատի կառավարչի հետ, բայց այնտեղից ոչինչ օգնութիւն չէ կարող ստանալ, քանի որ տեղացիների մէջ այդ կառավարիչը ոչինչ հեղինակութիւն չունի։ Ուրեմն եթէ Աբդուրախման-խանը ժամանակին կարշաւէ Կաբուլի վրա, անգլիացիները գործ կունենան թշնամի երկու զօրաբաժինների հետ։

Դժուար է նախագուշակել այս նոր կռւի հետևանքները։ Բազմաթիւ նշաններից երևում է, որ աֆղանական զօրքերի առաջնորդները գործողութիւնների որոշ նախագիծ ունեն։ Նոքա յոյս ունեն, որ սահմանների լեռնականները կապստամբվեն և կը կտրեն գեներալ Ռօբէրտսի յարաբերութիւնները Հնդկաստանի հետ։ Այսպիսի մտադրութեան իրագործելը աֆղանցիների համար շատ դժուար է։

Իւրաքանչիւր կռւի ժամանակ աֆղանցի առաջնորդները ցոյց են տուել, որ նոքա անընդունակ են միասին գործելու համար։ Ամեն անգամ, երբ աֆղանական զօրաբաժինները մտադրվում էին միասին յարձակվել թշնամու վրա, զօրաբաժիններից մէկը ուշանում էր և այդպիսով խանգարում էր միւսների դիտաւորութեանը։ Այսպիսի անկարգութեան հետևանքը աֆղանական զօրքերի ջարդվելն էր լինում։